

Aan het Verbond van Verzekeraars is gevraagd een reactie te geven op het concept-wetsvoorstel kostendekkende griffierechten. Binnen het Verbond is dit concept-wetsvoorstel bekeken vanuit de optiek van de rechtsbijstandsverzekering.

Allereerst is het goed te zien dat ervoor gekozen is de kostendekkendheid op systeemniveau vast te stellen en niet op zaakstype. Ook het gelijkstellen van natuurlijke en rechtspersonen ziet het Verbond als een gunstige ontwikkeling. Beide uitgangspunten bieden een nuancering ten opzichte van de eerder gevreesde onmogelijkheid om toegang tot het recht te verkrijgen.

In de toelichting op het concept-wetsvoorstel staan drie redenen genoemd voor de invoering van een kostendekkend stelsel van griffierechten: de eigen verantwoordelijkheid van de rechtzoekende; komen tot een beter functionerend rechtsbestel en het op orde brengen van de overheidsfinanciën.

Met betrekking tot de eerstgenoemde reden wordt aangegeven dat op deze wijze burgers en instellingen gestimuleerd worden steeds opnieuw af te wegen of een gang naar de rechter wel de juiste oplossing is voor het geschil. De hogere kosten voor de rechtzoekende werken als het ware als 'remgeld' en zullen in de optiek van de Minister vraaguitval bewerkstelligen. Deze vraaguitval is echter vooral aan de orde in de gevallen waarin de kosten door de rechtzoekende zelf opgebracht moeten worden. Waar een rechtsbijstandsverzekering is, zal geen sprake zijn van vraaguitval. Het aantal zaken waarin geprocedeerd wordt, zal onder de verzekerden dan ook niet wezenlijk afnemen, waarbij wordt opgemerkt dat rechtsbijstandsverzekeraars scherp blijven kijken of het daadwerkelijk noodzakelijk dan wel in het belang van de verzekerde is een procedure te voeren.

Over het algemeen kan dan ook gesteld worden dat de (proces)kosten toenemen voor de rechtsbijstandsverzekeraars. Daarmee vormen de rechtsbijstandsverzekeraars, (mits deze griffiekosten dekken¹), een belangrijke financier van deze maatregel. Mogelijk moeten hierdoor de premies worden verhoogd voor de producten of onderdelen (modules), naar schatting met één tot enkele procenten. Een andere mogelijkheid is dat sommige rechtsbijstandsverzekeringen of modules aangepast worden aan de nieuwe omstandigheden, bijvoorbeeld door het niet opnemen van griffierechten onder de dekking.

Overigens behandelen rechtsbijstandsverzekeraars veel zaken voor particulieren en wordt in voorkomende gevallen in civiele zaken (zeker na de verhoging van de competentiegrens per 1 juli 2011) relatief vaker bij de Kantonrechter geprocedeerd dan bij de Rechtbank. De grote stijgingen van het griffierecht die zijn gerelateerd aan het financiële belang hebben bij de verzekerden van rechtsbijstandsverzekeraars in dat opzicht dus wellicht iets minder effect. Maar toch kan gesteld worden dat een verhoging van de premies voor een

¹ Rechtsbijstandsverzekeringen kennen over het algemeen een dekking voor griffiekosten, dit is echter niet (wettelijk) verplicht.

rechtsbijstandverzekering gevolgen heeft voor de toegang tot het recht: een hogere premie zorgt er nu eenmaal voor een drempel voor het afsluiten van een verzekering, juist voor de lagere inkomensgroepen.

In de toelichting bij het concept-wetsvoorstel wordt, op basis van de uitkomsten van het onderzoek naar geschilbeslechting door particulieren resp. het midden- en kleinbedrijf, aangegeven dat 5% van de burgers en bedrijven kiest voor de gang naar de rechter. In een beperkt deel van de gevallen wordt geen actie ondernomen en in het merendeel van de zaken wordt succesvol met of zonder deskundige bijstand op een alternatieve manier opgelost. Het Verbond van Verzekeraars staat op zich positief tegenover het streven (nog) meer zaken buiten de rechter om op te lossen, maar het is wel de vraag of een verhoging van het griffiegeld daartoe het geëigende middel is. Daar komt bij dat in bestuursrechtelijke zaken de rechtszoekende in de meeste gevallen een dergelijke afweging niet kan maken, omdat formele eisen hem dwingen tijdig bezwaar en/of beroep in te stellen.

Aan de andere kant zien rechtsbijstandverzekeraars uiteraard ook dat het voor burgers wellicht interessant(er) kan worden een rechtsbijstandverzekering af te sluiten: deze beschermt hen immers tegen de hoge griffierechten (en mede daardoor hoge proceskostenveroordelingen). Het valt echter nu nog niet goed te voorzien of deze potentiële groei er daadwerkelijk zal zijn, en hoe groot deze dan zal zijn. De particuliere markt lijkt immers langzamerhand verzadigd te raken; de markt groeit nog wel, maar vlakkt af.

Op dit moment vragen rechtsbijstandverzekeraars geen inkomensgegevens aan hun verzekerden; de rechtsbijstandverzekeraars betalen dan ook altijd het volle tarief aan griffierechten. Bij de voorgenomen verhoging van het griffierecht is het wellicht mogelijk dat rechtsbijstandverzekeraars wel inkomensgegevens aan hun verzekerden gaan vragen en het voor de specifieke verzekerde geldende tarief gaan betalen. Omdat de rechtsbijstandverzekeraars nu nog niet beschikken over die inkomensgegevens, valt het niet vast te stellen welke (financiële) gevolgen dit eventueel zou kunnen hebben. In dergelijke gevallen dient de Raad voor Rechtsbijstand een verklaring omtrent het inkomen te overleggen. Als rechtsbijstandverzekeraars in het vervolg in voorkomende gevallen zo'n verklaring aan de Raad voor Rechtsbijstand vragen, zal dat een groter beslag leggen op de Raad dan tot nu toe is gebeurd.

Met betrekking tot het tweede argument, het beter functionerend rechtsbestel, kan het Verbond kort zijn. Er wordt veel verwacht van efficiëncyslagen en digitalisering in de rechtspraak. Gesteld wordt dat door de kostendekkende griffierechten er een meer directe relatie gelegd wordt tussen de rechtzoekende en de rechtspraak. Adequate en met name concrete onderbouwing hiervan ontbreekt echter in de toelichting op het concept-wetsvoorstel. Er wordt een aantal (mogelijke) alternatieve / innovatieve mogelijkheden van geschilbeslechting genoemd, zonder dat concrete beleidsvoorstellen gegeven worden. Hier wordt veel verwacht van het zelfstartend innovatief vermogen van de rechtspraak, terwijl het

toch in eerste instantie de rechtszoekende is die de gevolgen van de verhoging van de griffierechten ervaart. Omdat verdere concretisering ontbreekt, kunnen wij niet verder ingaan op dit argument.

Alles overziend concludeert het Verbond dat het derde argument, het op orde brengen van de overheidsfinanciën, waarschijnlijk doorslaggevend is geweest bij het opstellen van dit wetsvoorstel. Nieuw is dat bestuursorganen als gedaagden ook griffierecht moeten gaan betalen. Dat is – als het gaat om het argument “overheidsfinanciën op orde brengen” – wel opmerkelijk.

In de toelichting wordt opgemerkt dat een verhoging van het griffierecht niet per definitie betekent dat de toegang tot de rechter illusoir wordt. Op zich zelf is dat juist, maar daar waar de rechtzoekende zich gedwongen voelt om de gang naar de rechter te maken (bijvoorbeeld omdat hij zich moet verweren, een goede alternatieve mogelijkheid ontbreekt of niet werkbaar blijkt te zijn, dan wel hij om formele redenen de gang naar de rechter moet maken) werpen de voorgestelde griffierechten in veel gevallen wel een forse drempel op, waardoor de perceptie bij veel rechtzoekenden zal zijn dat de deur naar de rechter voor hen misschien niet helemaal gesloten is, doch wel op een heel klein kiertje staat. Het Verbond wil daarom toch vooral het belang van het recht en van de toegang daartoe voor de maatschappij benadrukken. De (laagdrempelige) toegang tot het recht zorgt er immers voor dat burgers zich beschermd voelen en in staat worden gesteld te ondernemen en risico's aan te gaan.

19 mei 2011